

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM
GEOGRAAFIA
15. JUUNI 2010

HINDAMISJUHEND

Eksamitöö ülesannete vastuseid hinnatakse 0,5 punkti täpsusega. Maksimaalselt on võimalik saada 75 punkti. Eksamitöö lõpptulemus ümardatakse täispunktideni suurema punktiarvu poole. Hindamiskaala on järgmine:

hinne „5“	90–100%	68–75 punkti
hinne „4“	70–89%	53–67 punkti
hinne „3“	45–69%	34–52 punkti
hinne „2“	20–44%	15–33 punkti
hinne „1“	alla 20%	vähem kui 15 punkti

Järgnevalt antakse juhiseid, kuidas iga küsimuse puhul punkte arvestada. Esitatud on õige vastuse variandid, aga kuna õigeid vastuseid võib erinevalt sõnastada, ei ole pakutud vastusevariandid ainuvõimalikud. Kui õpilane on oma sisuliselt õige vastuse sõnastanud teisiti, palume õpetajal arvestada vastuse eest punkte põhimõttel: õige ja ammendav vastus annab maksimumpunktid, osaliselt õige vastus annab olenevalt vastuse õigsusest proportsionaalselt vähem punkte. Lisatud on ka näiteid, kuidas osaliselt õiget vastust hinnata. Kindlasti pole näiteid ammendavalt, sest kõiki vastusevariante pole võimalik ette näha.

Palume märkida iga eksamitöö tiitellehele punktisumma, eksamihinne, aastahinne ja õpilase andmed. Samuti palume täita kõik hindamiseks ettenähtud ruudud, ka sel juhul, kui õpilane on jätnud vastamata või mugavam oleks kogu ülesande eest saadavad punktid ühte ruudukesse kirjutada. Kõikide hindamiseks mõeldud ruudukeste täitmine on oluline andmete töötlemiseks. Sellest sõltub tagasiside täpsus ja põhjalikkus.

KÜSIMUSED JA VASTUSTE HINDAMISKRITEERIUMID

I. OSA

NB! Ülesannete lahendamisel ei tohi atlaseid kasutada.

1. Märki kaardile õigesse kohta järgmiste geograafiliste objektide nimed: *kokku 3 punkti*

Iga kaardile õigesti märgitud objekt annab 0,5 punkti. Õpilane võib kaardile märkida kohanimed või vastavad tähed.

2. Loe tekst läbi ning vasta küsimustele.

2.1. Mis põhjused ajendasid Alesi perekonda Valgevenest Eestisse kolima? *kokku 2 punkti*

- 1) paremad töötingimused; vabad töökohad erinevates valdkondades;
- 2) paremad elamistingimused, eraldati kortereid;
- 3) perekondlikud põhjused, onu elas juba Eestis jms.

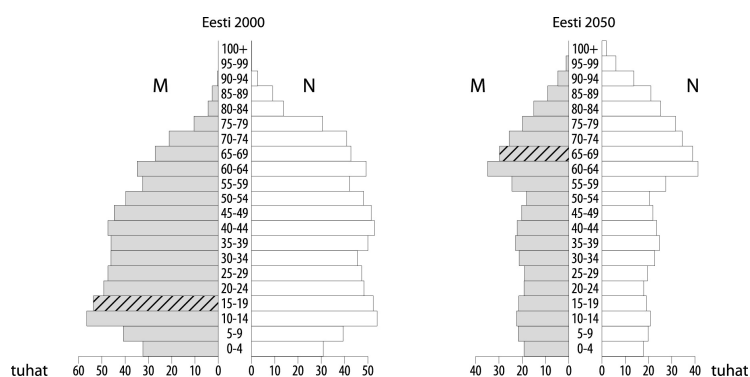
Vastus annab maksimaalsed 2 punkti, kui on esitatud kolm põhjust. Kaks õigesti nimetatud põhjust annab 1 punkti ja üks õigesti nimetatud põhjus 0,5 punkti.

2.2. Miks toimus 1990-ndate aastate alguses Eestist aktiivne väljaränne? *kokku 1 punkt*

Nõukogude Liit lagunes, paljud läksid tagasi koduvabariikidesse, sh Venemaale.

Vastus annab 1 punkti, kui on välja toodud Nõukogude Liidu lagunemine või Eesti taasiseseisvumine, millega seoses aktiveerus väljaränne Eestist.

3. Rahvastikupüramiididel on kujutatud Eesti rahvastiku soolis-vanuselist koosseisu aastal 2000 ja prognoosi aastaks 2050.

3.1. Martin oli 2000. aastal 16-aastane. Viiruta vastaval rahvastikupüramiidil see soo- ja vanusegrupp, kuhu Martin 2000. aastal kuulub.

kokku 1 punkt

3.2. Viiruta 2050. aasta rahvastikupüramiidil see soo- ja vanusegrupp, kuhu Martin siis kuulub.

kokku 1 punkt

Mõlemal püramiidil õige soo- ja vanusegrupi viirutamine annab kumbki 1 punkti. Kui õpilane on viirutanud küll õige vanuserühma, kuid mõlema soo, siis annab vastus 0,5 punkti.

3.3. Miks kitsenevad mõlemad diagrammid alt?

kokku 1 punkt

Lapsi ja noori on vähem võrreldes vanemate vanuserühmadega, madal sündimus jms - 1 punkt.

3.4. Miks 2050. aasta diagrammil ulatub alt kitsas osa kõrgemale?

kokku 1 punkt

Sündimus on olnud madal pikemat aega. Pensioniikka on jõudnud arvukam põlvkond jms - 1 punkt.

3.5. Miks vanemaealisi mehi on vähem kui naisi?

kokku 1 punkt

Meeste keskmine eluiga on lühem kui naistel jms - 1 punkt.

4. Too näiteid selle kohta, mis tegurid soodustavad ja mis tegurid takistavad turismimajanduse arengut Eestis.

Turismimajanduse arengut soodustavad tegurid:

kokku 2 punkti

- 1) Tallinna vanalinn on paljudele huvipakkuv;
- 2) rahvusvaheliste spordivõistluste korraldamine (Otepää MK etapid, Euroopa meistrivõistlused iluuisutamises) jms;
- 3) paljude teiste riikidega võrreldes madalad hinnad jms.

Turismimajanduse arengut takistavad tegurid:

kokku 2 punkti

- 1) kehv lennuühendus, vähe sihtkohti;
- 2) Euroopa ääremaa;
- 3) meil ei ole ülemaailmselt kuulsaid vaatamisväärsusi jms.

Ühe turismimajandust soodustava või takistava teguri nimetamine annab 1 punkti.

5. Kirjuta Eesti kaardil tähtedega A–F märgitud objektide nimed vastavale joonele.

kokku 3 punkti

Ühe objekti õigesti nimetamine annab 0,5 punkti.

A) Haanja; B) Otepää, C) Narva, D) Ruhnu, E) Pirita, F) Noarootsi.

6. Selgita näidete abil, kuidas mõjutavad pinnavormide kujunemist järgmised tegurid:

kokku 3 punkti

- a) laamade liikumine tekitab mäestikke; pinnamood muutub liigestatumaks jms.
- b) jõed kulutavad orge jms.
- c) inimtegevus võib tekitada nii positiivseid (linnamäed, aherainemäed, teetammid jms) kui ka negatiivseid (karjäärid, kraavid jms) pinnavorme. Üks sobiv näide annab 1 punkti.

7.1. Kumb graafik (A või B) kujutab süsihappegaasi sisalduse muutust atmosfääris?

Õige vastus märgi X-ga.

kokku 1 punkt

Õige valik – graafik A – annab 1 punkti.

7.2. Too näiteid tagajärgedest, mis võivad selle muutustega kaasneda.

kokku 2 punkti

1) kliima soojeneb; 2) liustikud sulavad; 3) maailmamere veetase kerkib; 4) paljude liikide elupaigad hävivad jms. Üks õigesti esitatud näide annab 1 punkti.

8. Vasta joonisel olevale infole toetudes järgmistele küsimustele.

8.1. Nimeta laamade liikumisega seotud geoloogilisi protsesse Islandil.

kokku 1,5 punkti

1) maavärinad, 2) vulkaanipursked, 3) kuumaveeallikad, geisrid, 4) mäestike teke, 5) ookeanilise maakoore, basaltsete kivimite teke, 6) Islandi saare teke ja „pooleks rebenemine“, 7) fumaroolid jms. Ühe sobiva geoloogilise protsessi nimetamine annab 0,5 punkti.

8.2. Miks on Andides tegutsevaid vulkaane, Skandinaavia mäestikus aga mitte? *kokku 1 punkt*

Andid asuvad laamade piirialal, Skandinaavia mäestik jääb laamaservast kaugemale - 1 punkt.

9.1. Kuidas tekivad tardkivimid?

kokku 1 punkt

Tardkivimid tekivad magma või laava tardumisel. 1 punkt

9.2. Otsusta, kas järgmine väide on tõene või väär.

kokku 2 punkti

Väide: Tardkivimitest võib leida kauges minevikus elanud organismide kivistisi ehk fossiile.

Otsus: tõene/väär Otsus, et väide on väär, annab 1 punkti. Kui õpilane on alla jooninud mõlemad vastusvariandid, saab ta 0 punkti.

Põhjendus annab 1 punkti, kui on välja toodud seos, et tardkivimites ei saa fossiile olla, sest need on tekkinud kõrge temperatuuriga laava või magma tardumisel. Või, et fossiile esineb vaid settekivimites.

10. Milline järgmistest kivimitest on tardkivim? Õige vastus märgi X-ga.

kokku 1 punkt

Õige vastus **graniit**, annab 1 punkti. Kui õpilane on märkinud rohkem kui ühe vastusvariandi, siis saab ta 0 punkti.

11. Kust on pärit mulla mineraalne osa? Õige vastus märgi X-ga.

kokku 1 punkt

Õige vastus **lähtekivimist**, annab 1 punkti. Kui õpilane on märkinud rohkem kui ühe vastusvariandi, siis saab ta 0 punkti.

II. OSA

NB! Ülesannete lahendamisel võib atlaseid kasutada.

12. Loe läbi tekst lähisekvatoriaalse kliima kohta ning paranda neli selles leiduvat viga.

kokku 4 punkti

Lähisekvatoriaalses kliimavöötmes paistab Päike kogu aasta madalalt kõrgelt ja valitsevad palavad ilmad. Lähisekvatoriaalse kliima põhitunnuseks on vihma- ja kuivaperioodi vaheldumine, mida põhjustab kahe erineva õhumassi vahetumine aasta jooksul. Suvel valitseb palav ja niiske ekvatoriaalne õhumass, talvel kuiv ja palav troopiline õhumass.

Suvised pööripäeva keskpäeval on Päike seniidis lõuna põhjapöörijoonel ja soojendab rohkem põhjapoolkera. Tugevaid vihmasadusid kaasa toov ekvatoriaalne õhumass on nihkunud ekvaatorist lõuna põhja poole. Põhja lõunapoolkera savannides valitseb sel ajal palav ja kuiv ilm.

Üks õigeks parandatud viga annab 1 punkti. Lauseid on võimalik sisuliselt õigeks parandada mitmel moel, nt viimane lause: Põhjapoolkera savannides valitseb sel ajal palav ja kuiv vihmane ilm.

13. Tõmba joon alla lähisekvatoriaalses kliimavöötmes paiknevatele linnadele.

kokku 2 punkti

BRASILIA, PALEMBANG, SYDNEY, ADDIS ABEBA, DODOMA

Üks õigesti alla joonitud linn annab 0,5 punkti, kaks linna 1 punkti ja kolm 2 punkti. Kui lisaks kolmele õigele linnale on alla joonitud ka üks vale vastus, siis saab õpilane 1 punkti. Kui õpilane on kõik nimetused alla jooninud, saab ta vastuse eest 0 punkti.

14. Lõpeta laused.

kokku 3 punkti

Jõgeval on veebruari keskmine õhutemperatuur madalam kui Kuressaares, sest Kuressaare asub mere ääres, Jõgeva aga sisemaal jms.

Sõrve poolsaarel sajab vähem kui Haanjas, sest kõrgustikel sajab rohkem/ Sõrve on tasase ja madala pinnamoega jms.

Suur-Emajõgi voolab Võrtsjärvest Peipsi järve, sest Võrtsjärve veetase on kõrgemal kui Peipsis. Maapind madaldub selles suunas jms.

Üks õigesti lõpetatud lause annab 1 punkti.

15. Vasta järgmistele küsimustele jooniste ja atlase info põhjal.

15.1. Nimeta kaks erinevust Madridi ja Reykjaviki kliimas ning põhjenda neid erinevusi.

kokku 4 punkti

1. erinevus Madridis kõigub temperatuur aasta jooksul rohkem kui Reykjavikis.

Põhjus: Madrid asub sisemaal, Reykjavik mere/ookeani ääres.

2. erinevus Reykjavikis on madalamad temperatuurid kui Madridis.

Põhjus: Reykjavik asub põhja pool.

3. erinevus: Reykjavikis sajab rohkem kui Madridis.

Põhjus: Reykjavik asub keset ookeani paikneval saarel, Madrid sisemaal.

Üks õigesti nimetatud erinevus annab 1 punkti ja õige põhjendus 1 punkti.

15.2. Milliste kliimaatiliste tingimuste tõttu on Madridis tõsiseid probleeme veega?

kokku 2 punkti

1) Madridis sajab vähe.

2) Kõrgete temperatuuride tõttu on aurumine suur.

Üks õigesti nimetatud tingimus annab 1 punkti.

16. Reykjavíkis on kolmapäeva hommik, kell näitab 8.00. Mis nädalapäev ja kellaaeg on samal hetkel Madridis? *kokku 1 punkt*

Kolmapäev, 9.00

Õige nädalapäeva nimetamine annab 0,5 punkti ja õige kellaja määramine annab 0,5 punkti.

17. Mis ilmakaares asub Reykjavík Madridist vaadatuna? *kokku 1 punkt*

Loodes või põhjaloodes - 1 punkt, põhjas 0,5 punkti.

18. Määra Madridi geograafilised koordinaadid. *kokku 2 punkti*

40,5°N 4°W

Nii geograafilise laiuse kui ka pikkuse määramine annab kumbki 1 punkti, kui õpilase vastus jääb vahemikku 40–41,5° N ja 3–5° W. Õpilane saab geograafilise laiuse määramise eest 0,5 punkti, kui vastus jääb vahemikku 37,5–39,5° N või 42,5–43,5° N. Õpilane saab geograafilise pikkuse määramise eest 0,5 punkti, kui vastus jääb vahemikku 1–2° W või 6–8° W.

Kui õpilane on vastuses määranud geograafilist laiust meridiaanide ja pikkust rööbikute järgi, ehk andnud vastuseks näiteks 40,5°W 4°N, saab ta 0 punkti.

19. Kui pikk on linnulennult vahemaa Madridist Reykjavíkiki? Kõige täpsem vastus märgi X-ga. *kokku 1 punkt*

Õige vastus 2800 km annab 1 punkti. Kui õpilane on märkinud rohkem kui ühe vastusvariandi, siis saab ta 0 punkti.

20. Tajo on pikim jõgi Pürenee poolsaarel. Iseloomusta ja põhjenda Tajo vooluhulga muutumist Alcántaras aasta jooksul. *kokku 2 punkti*

Tajo vooluhulk kõigub aasta jooksul palju. Veebruaris on vooluhulk 10 korda suurem kui augustis. Talvel on jões palju vett, sest siis on vihmaperiood ja temperatuur on madalam. Suvel on jões vett vähe, sest siis sajab väga vähe ja kõrgete temperatuuride tõttu on aurumine intensiivne. Ühe punkti saab õpilane selle eest, kui ta on osanud välja tuua vooluhulga erinevuse ja teise punkti saab ta õige põhjenduse eest.

21.1. Millises Läänemere piirkonnas on vesi kõige soolasem? Kõige täpsem vastus märgi X-ga. *kokku 1 punkt*

Õige vastus Taani väinades annab 1 punkti. Kui õpilane on märkinud rohkem kui ühe vastusvariandi, siis saab ta 0 punkti.

21.2. Põhjenda. *kokku 1 punkt*

See on ookeanile kõige lähem koht - 1 punkt.

21.3. Läänemere vett nimetatakse riimveeks. Selgita, mida see tähendab. *kokku 1 punkt*

Riimvesi on madala soolsusega - 1 punkt.

22. Kuidas mõjutab Eesti asukoht Läänemere ääres Eesti majandust? Selgita kolme näite abil. *kokku 3 punkti*

1) Saab kasutada meretransporti, soodustab transiiti; 2) kalapüügivõimalused; 3) soodustab sidemeid Soomega jms. Üks sobiv näide annab 1 punkti.

23. Matsalu laht, mis on tugevalt lõikunud maismaasse pakuks, laevadele tormivarju. Miks ei ole Matsalu lahe äärde rajatud ühtegi suuremat sadamat? *kokku 1 punkt*

1) hõre asustus; 2) madal ja roostunud laht; 3) Matsalu rahvuspark on rahvusvahelise tähtsusega märgala, kus kaitstakse veelinde jms. Üks sobiv põhjus annab 1 punkti.

24. Koosta Eesti pinnamoodi kirjeldav tekst, milles kasutate kõiki järgmisi mõisteid: absoluutne kõrgus, Balti klint, mandrijää, moreen. *kokku 4 punkti*

Ühe mõiste korrektne kasutamine tekstis annab 1 punkti.

25. Vaata kaarti ja pilte. Seosta pilt asukohaga (tähega) kaardil. Kirjuta iga pildi juurde mis loodusvööndit see pilt iseloomustab. *kokku 4,5 punkti*

Täht kaardil: A Loodusvöönd: vihmamets; Täht kaardil: B Loodusvöönd: vahemereline taimkate; Täht kaardil: C parasvöötme lehtmets. Pildi seostamine õige asukohaga kaardil annab 1 punkti ja õige loodusvööndi nimetamine 0,5 punkti.

Õpilase vastuse eest saadavad punktid palume märkida järgmiselt: vahemereline taimestik kastikesed 50 ja 51; parasvöötme lehtmets kastikesed 52 ja 53; ekvatoriaalne vihmamets kastikesed 54 ja 55.

26.1. Kirjelda vihmametsade levikuala. *kokku 2 punkti*

Vihmametsad paiknevad ekvaatori ümbruses Aafrikas, Lõuna-Ameerikas, India ja Vaikse ookeani saartel ning Kagu-Aasias. Õpilane saab vihmametsade levikuala kirjeldamise eest maksimaalsed 2 punkti, kui vastuses on kõik kolm peamist piirkonda nimetatud. Kui vastus piirdub kahe piirkonnaga, näiteks: vihmametsad paiknevad Aafrikas ja Lõuna-Ameerikas ekvaatori ümbruses, saab õpilane 1 punkti. Kui vastuses on esitatud ainult üks piirkond, saab õpilane 0,5 punkti.

26.2. Selgita kahe näite abil, kuidas mõjutavad looduslikud tingimused inimtegevust vihmametsas. *kokku 2 punkti*

1) seal on aastaringi soe, mistõttu pole tarvis ehitada soojapidavaid hooneid ega neid kütta, samuti pole tarvidust soojade riiete järele;

2) seal elab vähe inimesi, hõre asustus, sest kehvade muldade tõttu on põlluharimine raskendatud;

3) väga niiske kliima, levivad mitmed ohtlikud haigused jms.

Ühe näite toomine annab 1 punkti.

26.3. Miks on vihmametsade säilimine ja kaitsmine oluline kogu maailma jaoks? *kokku 2 punkti*

1) Vihmametsad on kõige liigirikkam kooslus maakeral, see on paljude liikide jaoks ainus elupaik.

2) Vihmametsadel on oluline roll süsihappegaasi sidujana.

3) Vihmametsadel on oluline roll veeringes, nende hävimine võib põhjustada kliimamuutusi.

4) Vihmametsade hävimisega kaasneb loodusvarade hävimine.

5) Vihmametsade hävimisega kaasneb neil aladel elavate hõimude kadumine jne.

Ühe näite toomine annab 1 punkti.

Palume oma arvamust eksamitöö kohta avaldada elektrooniliselt. Küsimustik on Eksamikeskuse kodulehe aadressil <http://www.ekk.edu.ee>

Teie arvamused, hinnangud ja kommentaarid on väga olulised selleks, et edaspidi nii eksamitööd kui ka hindamisjuhendit paremaks muuta. Oma arvamused ja ettepanekud võite soovi korral saata ka e-posti aadressil: Lea.Koppel@ekk.edu.ee

Teade selle kohta, mis koolid peavad oma eksamitööd eksamikeskusesse saatma, tuleb pärast eksamiperioodi lõppu.

Täname! Eksamikomisjon